

NORGES HØYESTERETT

Den 19. desember 2013 avsa Høyesterett dom i

HR-2013-02655-A, (sak nr. 2013/1019), straffesak, anke over dom,

I.

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Håvard Skallerud)

mot

A (advokat Frode Sulland)

II.

A (advokat Frode Sulland)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Håvard Skallerud)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Webster**: Saken gjelder straffutmåling for innførsel av 20 000 tabletter Rivotril med gjennomsnittlig innhold av klonazepam på to milligram per tablett.
- (2) A ble pågrepet ved Svinesund, etter at tollvesenet hadde funnet 20 000 tabletter Rivotril i bilen han kjørte. Han og en passasjer ble tiltalt for overtredelse av straffeloven § 162 første og annet ledd. Ved Halden tingretts dom 5. januar 2013 ble A funnet skyldig i henhold til tiltalen og dømt til fengsel i ett år og ti måneder.
- (3) A anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og straffutmålingen. Ved Borgarting lagmannsretts dom 24. april 2013 ble A igjen funnet skyldig i henhold til tiltalen. Tingrettens straffutmåling ble opprettholdt. Lagmannsrettens dom har slik domsslutning:

"1. A, født 001981, dømmes for overtredelse av straffeloven § 162 første og annet ledd til fengsel i 1 – ett – år og 10 – ti – måneder. Til fradrag i straffen går 317 – trehundreogsyttien – dager for utholdt varetekt pr. 24. april 2013.

2. Saksomkostninger ilegges ikke."

- (4) Både påtalemyndigheten og A anket lagmannsrettens straffutmåling til Høyesterett. Saken ble berammet til 12. september 2013. Kort tid før ankeforhandlingen la forsvareren frem en del skriftlig materiale, blant annet sakkyndige erklæringer og uttalelse fra det svenske Rättsmedicinalverket. Det fremgikk av dette materialet at man i Sverige vurderer Rohypnol som farligere enn Rivotril. Forsvareren begjærte at det skulle oppnevnes sakkyndige i saken, og at saken måtte utsettes. Begjæringen ble avslått 9. september 2013 ved saksforberedende dommers beslutning. Ankeforhandlingen ble gjennomført som berammet.
- (5) Under rettens etterfølgende drøftelser viste det seg at hensynet til sakens opplysning tilsa at det ble innhentet sakkyndige vurderinger. Den 24. september 2013 ble avdelingsdirektør Liliana Bachs ved Folkehelseinstituttet og avdelingsjef Trond Oskar Aamo ved St. Olavs Hospital HF oppnevnt som sakkyndige for Høyesterett. De ble bedt om å vurdere om Rohypnol og Rivotril er sammenlignbare og om å vurdere materialet fra Sverige.
- (6) De sakkyndige har avgitt separate erklæringer for Høyesterett. Den rettsmedisinske kommisjon har vurdert erklæringene. Det ble ikke funnet vesentlige mangler i de sakkyndiges erklæringer slik de foreligger for Høyesterett. De to sakkyndige har også forklart seg muntlig ved den fortsatte behandlingen av saken 16. desember 2013.
- (7) *Jeg er kommet til at påtalemyndighetens anke må tas til følge.*
- (8) Spørsmålet i saken er altså hvilken straff som skal utmåles for innførsel av 20 000 tabletter Rivotril to milligram. Det foreligger en tidligere høyesterettsdom om straffutmåling for Rivotril; Rt. 2012 side 1297, som gjelder straffutmåling for 210 tabletter. Avgjørelsen gir liten veiledning for et beslag i den størrelsesorden vi står overfor i den foreliggende saken. I avsnitt 22 er det imidlertid lagt til grunn at likheten mellom de to benzodiazepinene klonazepam – som er virkestoffet i Rivotril – og flunitrazepam – virkestoffet i Rohypnol – er så store at de kan likestilles i straffutmålingssammenheng. Materialet fra Sverige som forsvareren har lagt frem, medførte at Høyesterett fant det ønskelig å gjøre en fornyet vurdering av om dette utgangspunktet er riktig.
- (9) Før jeg går inn på de sakkyndiges vurderinger, vil jeg kort si noe om utviklingen i bruken av de to preparatene i Norge de siste ti årene. I 2002 var bruken av flunitrazepam på det høyeste. Som legemiddel ble det blant annet brukt ved akutte og alvorlige søvnvansker. Illegalt ble stoffet særlig benyttet til blandingsmisbruk, blant annet i kombinasjon med opiat, amfetamin eller alkohol. I 2003 ble flunitrazepam flyttet fra reseptpliktig legemiddel i utleveringsgruppe B – vanedannende legemidler – til reseptgruppe A – narkotisk stoff. Etter dette gikk bruken av flunitrazepam tilbake, og det synes som om klonazepam har overtatt det illegale markedet. Klonazepam er i Norge bare godkjent til bruk ved epilepsi, og stoffet er reseptpliktig legemiddel i utleveringsgruppe B. Fordi flunitrazepam er brukt ved søvnproblemer, som er mye hyppigere forekommende enn

epilepsi, var flunitrazepam langt mer vanlig både i Norge og internasjonalt enn klonazepam. Det er også forsket mer på bruk og virkninger av flunitrazepam. At det er gjort færre undersøkelser av klonazepam, er en utfordring når de to stoffene skal sammenlignes.

- (10) Ut fra de sakkyndige erklæringene og forklaringene for Høyesterett, er det klart at de sakkyndige langt på vei er enige i vurderingene av de to stoffene, og jeg skiller ikke mellom de sakkyndige annet enn der det er nyanser i oppfatningene. De to stoffene er strukturelt like og virker, som andre benzodiazepiner, krampehemmende, angstdempende, muskelavslappende, søvnfremkallende og gir nedsatt hukommelse. Ved inntak av terapeutisk dose er det i noen grad forskjeller mellom de ulike benzodiazepiner. Når dosen økes utover anbefalte grenser, viskes forskjellene i stor grad ut.
- (11) De sakkyndige har særlig fremhevet fire aspekter som har betydning ved sammenligningen av stoffenes virkemåte. For det første er det pekt på at flunitrazepam raskere når maksimal konsentrasjon i blod etter tablettinntak enn klonazepam. Dette tilsier at virkningen av flunitrazepam kan inntre raskere enn virkningen av klonazepam. Ved injeksjon er det ikke forskjell mellom de to stoffene på dette punktet. Den sakkyndige Aamo er inne på om den raskere virkningen av flunitrazepam kan føre til mer "paradoksale reaksjoner" – tilstander som kjennetegnes blant annet av uro, angst, hyperaktivitet, irritabilitet og i noen tilfeller aggresjon og raseri – ved bruk av dette stoffet enn ved inntak av klonazepam. Aamo konkluderer imidlertid med at ikke-farmakologiske forhold som personlighet, grunnleggende aggressivitet og impuls kontroll trolig er viktigere enn forskjellene på de to stoffene. Den sakkyndige Bachs fremhever at alle benzodiazepiner øker aggressivitet, særlig hos disponerte personer, og at det ikke foreligger studier som har kartlagt om flunitrazepam er mer aggresjonsfremmende enn klonazepam.
- (12) Videre har de sakkyndige pekt på at flunitrazepam er mer fettløselig enn klonazepam. Dette kan indikere at flunitrazepam når hjernen fortere enn klonazepam, men det foreligger heller ikke her studier som kan bekrefte dette. Et tredje viktig element i stoffenes virkemåte er i hvilken grad stoffet binder seg til reseptoren – altså mottakssystemet som igangsetter effektene i kroppen. På dette punktet er stoffene svært like. For det fjerde fremheves hvor lang tid det tar før stoffet er utskilt fra kroppen etter inntak. Halveringstiden er et mål på dette. Begge stoffene har lang halveringstid sammenlignet med kortvirkende benzodiazepiner, men klonazepam har noe lenger halveringstid enn flunitrazepam.
- (13) Når det gjelder tilvenningsfaren konkluderer de sakkyndige med at det neppe er noen forskjell på de to stoffene. Det er begrenset dokumentasjon for så vidt gjelder klonazepam, men de undersøkelser som foreligger, tyder på at begge stoffene tilhører de mest avhengighetsskapende benzodiazepinene. For så vidt gjelder giftighet er benzodiazepiner generelt lite giftige alene, men de forsterker giftigheten av andre stoffer som alkohol og opiat. Misbruk av benzodiazepiner skjer som regel sammen med andre rusmidler, noe som kan lede til dødsfall. Igjen er det lite dokumentasjon for virkningen av klonazepam, men den sakkyndige Bachs påpeker at ettersom de to stoffene har "lik virkning og samme potens på reseptornivå, er det ikke å forvente at det er store ulikheter i skadepotensiale når de blandes med andre dempende stoffer". Jeg oppfatter at sakkyndige Aamo er enig i dette.

- (14) På denne bakgrunn konkluderer Bachs med at stoffene er meget like, men med noen forskjeller som teoretisk sett kan tenkes å gjøre flunitrazepam noe farligere enn klonazepam:

"Som redegjort for i punktene over, er flunitrazepam og klonazepam meget like. Begge er i gruppen med de mest potente, avhengighetsskapende og giftige benzodiazepiner sammen med andre preparater, for eksempel alprazolam (Xanor). Det er dog noen forskjeller. Klonazepam har lengre halveringstid enn flunitrazepam, dvs. at det fjernes saktere fra kroppen og det tas opp noe saktere fra tarmen til blodet enn flunitrazepam. Teoretisk vil det sistnevnte innebære at klonazepam kommer saktere til hjernen enn flunitrazepam, selv om undertegnede ikke har funnet vitenskapelig dokumentasjon som viser det. Denne egenskapen gjør at flunitrazepam kan tenkes å ha et noe høyere avhengighetspotensiale og muligens en noe større giftighet ved overdose. Undertegnede finner ikke dokumentasjon som underbygger at disse ulikheter utgjør en forskjell i praksis når det gjelder rus, avhengighet eller giftighet, men det tas forbehold om at effektene av klonazepam er mye dårligere dokumentert enn for flunitrazepam."

- (15) Aamo konkluderer under tvil med at flunitrazepam er noe farligere enn klonazepam:

"Klonazepam og flunitrazepam har mange farmakologiske likhetstrekk. Ved inntak av terapeutiske doser kan man se visse nyanser i klinisk virkning mellom preparatene, men ved økende dose forsvinner disse nyansene.

Ikke farmakologiske forhold som personlighet, grunnleggende aggressivitet og impulsivitet er trolig viktigere enn legemidlene per se ved paradoksale reaksjoner.

Det finnes ingen dokumentasjon som viser at flunitrazepam hyppigere er involvert i paradoksale reaksjoner enn klonazepam. Dette innebærer at flunitrazepamkonsentrasjonen rundt GABA_A-reseptorene vil stige hurtigere enn ved inntak av sammenlignbare doser klonazepam. Oksazepam som har langsommere opptakshastighet enn både klonazepam og flunitrazepam, har ut i fra den foreliggende dokumentasjon ikke vært involvert i paradoksale reaksjoner. Dette kan indikere at benzodiazepiners opptakshastighet kan tillegges vesentlig betydning i forhold til å utløse paradoksale reaksjoner.

Undertegnede er i tvil om det er klinisk relevante forskjeller mellom klonazepam og flunitrazepam, men velger å konkludere med at bruk av flunitrazepam kan medføre høyere risiko og farlighet sammenlignet med klonazepam. Dette begrunnes i hovedsak i ulik opptakshastighet, og er sammenfallende med konklusjonene i det svenske materialet."

- (16) I skranken for Høyesterett bekreftet Aamo at det dreiet seg om en teoretisk forskjell.
- (17) Det svenske materialet som har vært fremlagt og som er vurdert av de sakkyndige, tyder på at man i Sverige vurderer flunitrazepam som farligere og mer skadelig enn klonazepam. Dette synes i betydelig grad å bygge på omfanget av, og de sosiale problemene knyttet til, misbruk av Rohypnol, og ikke bare på en konkret sammenligning av de to stoffene. Jeg legger derfor ikke avgjørende vekt på dette materialet.
- (18) Det følger av Rt. 2002 side 599 på side 604 at det ikke gjelder et strafferettslig beviskrav når et narkotisk stoffs farlighet skal fastlegges. Ved vurderingen av de sakkyndiges erklæringer skal man bygge på en "realistisk og nøktern sammenligning".
- (19) De sakkyndiges vurderinger etterlater etter mitt syn et inntrykk av at forskning så langt viser at det i praksis er liten forskjell på de to stoffene. Det er derfor grunn til å holde fast

ved at Rivotril skal straffes omtrent som Rohypnol. De teoretiske forskjellene de sakkyndige har pekt på, er ikke tilstrekkelig til å etablere et eget straffenivå for Rivotril.

- (20) Før jeg går over til å sammenligne vår sak med tidligere dommer om Rohypnol, nevner jeg at tablettedoseringen for Rohypnol i tidligere saker normalt har vært ett milligram, mens Rivotril tablettene i vår sak inneholder to milligram virkestoff. Rusdosene er i rapporten "Etablering av faste grenser for påvirkning av andre stoffer enn alkohol", utgitt av Samferdselsdepartementet i desember 2010, angitt til 1,5 milligram for begge stoffene. Beslaget i vår sak utgjør drøyt 26 000 rusdoser.
- (21) Den saken som gjelder et kvantum som er likest det i vår sak, og dermed skulle gi best veiledning, er Rt. 2003 side 413. Her ble innførsel av 28 000 Rohypnol-tabletter straffet med fengsel i to år og ni måneder. Høyesterett bygget den gang på at en rusdose flunitrazepam var tre milligram, jf. avsnitt 10. På dette grunnlaget utgjorde 28 000 tabletter drøye 9 300 brukerdoser. Med dagens rusdoseberegning, ville antall rusdoser ha blitt satt til over 18 000, altså noe lavere enn i vår sak. Det er imidlertid en del forhold som er skjerpene i saken fra 2003. Domfelte ble dømt både for innførsel av 28 000 tabletter og omsetning av 2 500 av disse. Han mottok og videreformidlet penger for en del av partiet. I tillegg dreiet det seg om to turer, og opplegget hadde et visst profesjonelt preg. Jeg mener derfor at det er grunn til å sette straffen lavere i vår sak enn i saken fra 2003.
- (22) Jeg nevner også to dommer som omhandler betydelig større kvantum enn i vår sak, fordi de kan gi grunnlag for å spørre om det har skjedd en utvikling i straffutmålingen for benzodiazepiner. I Rt. 2004 side 532 ble to brødre dømt for innførsel og oppbevaring av vel 250 000 Rohypnol-tabletter. Straffen for hovedmannen ble satt til fengsel i syv år. Kvantumet utgjør 167 000 rusdoser etter dagens beregningsmåte. Rt. 2012 side 1316 gjaldt oppbevaring av fenazepam tilsvarende cirka 300 000 rusdoser. Påtalemyndigheten hadde ikke anket over lagmannsrettens dom som lød på tre års fengsel. Høyesterett økte likevel straffen til fengsel i fire år. Dette var imidlertid en spesiell sak som gjaldt oppbevaring, og hvor det ved fastsettelsen av straffen ble vist til tilståelse, rettsvillfarelse og påbegynt rehabilitering, se avsnitt 24.
- (23) Jeg bygger etter dette på at straffenivået i Rt. 2003 side 413 fortsatt gir veiledning. I vår sak, hvor det er tale om et rent tilfelle av kurérvirksomhet for 20 000 tabletter Rivotril to milligram, og hvor det hverken foreligger formildende eller skjerpene omstendigheter, er jeg kommet til at straffen bør settes til fengsel i to år og seks måneder.
- (24) Jeg stemmer for denne

D O M:

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 2 – to – år og 6 – seks – måneder. Til fradrag går 556 – femhundreogfemtiseks – dager for utholdt varetekt.

- (25) Dommer **Stabel:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (26) Dommer **Endresen:** Likeså.
- (27) Dommer **Bergsjø:** Likeså.
- (28) Dommer **Gjølstad:** Likeså.
- (29) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 2 – to – år og 6 – seks – måneder. Til fradrag går 556 – femhundreogfemtiseks – dager for utholdt varetekt.

Riktig utskrift bekreftes: